

NORGES BANKS OPPGJØRSSYSTEM

Årsrapport 2016

MARKEDER OG
BANKTJENESTER
INTERBANKOPPGJØR

NORGES BANK

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Drift.....	3
3	Utvikling.....	3
3.1	Nytt system for sikkerhetsstillelse for lån.....	3
3.2	Betalinger med raskere oppgjør.....	3
4	Beredskap.....	3
5	Risikobildet.....	4
6	Internasjonale anbefalinger.....	4
7	Nøkkeltall og endringer i 2016.....	4
7.1	Utvikling i deltakelse, omsetning mv.	4
7.2	Endringer i 2016.....	5

1 Innledning

Formålet med Norges Banks oppgjørssystem (NBO) er å gjennomføre sikre og effektive oppgjør av betalinger mellom banker som har konto i Norges Bank. Oppgjørssystemet skal oppfylle relevante internasjonale standarder og krav til samfunnskritisk infrastruktur. Årsrapporten for 2016 omhandler hovedaktiviteter og tiltak for å ivareta formålet.

2 Drift

Driften av NBO har i 2016 vært stabil, og det har ikke oppstått feil i Norges Banks systemer som har hindret gjennomføring av betalingsoppgjørene. Det har imidlertid vært noen få tilfeller der feil i systemene hos banker og andre aktører har gjort det nødvendig for Norges Bank å utvide åpningstiden for å få gjennomført oppgjørene samme dag.

Det har vært enkelte tilfeller hvor banker har opplevd at forbindelsen til sin konto i NBO via den internettbaserte løsningen NBO Online har blitt brutt.

Nøkkeltall og endringer i driftsmønster m.v. for 2016 er nærmere omtalt i avsnitt 7 nedenfor.

3 Utvikling

3.1 Nytt system for sikkerhetsstillelse for lån

Etter en internasjonal anskaffelsesprosess inngikk Norges Bank i februar 2014 avtale med det tunisiske selskapet Vermeg Solutions om leveranse av ny systemløsning for bankenes sikkerhetsstillelse for lån. Systemet ble tatt i bruk i januar 2016. Den nye løsningen innebærer større grad av automatiserte prosesser for pantsettelse og frigivelse av verdipapirer. Godkjenningprosessen for nye verdipapirer er også i stor grad automatisert, og skriftlige søknadsskjemaer brukes bare i særskilte tilfeller.

Løsningen er basert på et standardsystem som også er i bruk hos Bank of England, Banque de France og Central Bank of Ireland. Norges Bank har innledet samarbeid med disse sentralbankene for å utveksle erfaringer og for å samarbeide om utviklings- og forbedringstiltak.

3.2 Betalinger med raskere oppgjør

Norges Bank tok i september 2016 et initiativ overfor Finans Norge for å få fortgang i arbeidet med å innføre en felles infrastruktur for betalinger i sann tid. I oktober 2016 nedsatte Finans Norge i samarbeid med Norges Bank en arbeidsgruppe med deltakelse fra bankenes infrastrukturekselskap Bits AS, bankene og Norges Bank. Arbeidsgruppens mandat var å anbefale en løsning for den finansielle infrastrukturen som kan gi den enkelte bank mulighet til å tilby sine kunder reeltidsbetalinger som er tilgjengelige døgnet rundt hele året.

4 Beredskap

For å styrke robustheten og effektiviteten i NBO er det etablert beredskapsløsninger for sentrale driftsfunksjoner og for datakommunikasjon med andre sentrale aktører. For hvert år utarbeides det en plan for beredskapsøvelser for oppgavene med oppgjørssystemet, bankenes sikkerhetsstillelse for lån og kontoholdet for staten. Øvelsene gjennomføres internt eller i samarbeid med eksterne aktører i betalingssystemet. I 2016 ble det gjennomført 23 slike øvelser i tilknytning til oppgjørssystemet. Flere av øvelsene var i regi av de internasjonale aktørene SWIFT og CLS, mens de øvrige var interne eller i samarbeid med aktører i det norske betalings-systemet.

Norges Bank etablerte i slutten av 2015 NBO kontinuitetsforum, som er et nytt samarbeidsorgan med banker og andre sentrale aktører i den finansielle infrastrukturen. Forumet har som formål å styrke kommunikasjonen og øke kompetansen hos deltakerne i hele verdikjeden i betalingssystemet. Et avvik hos en av de sentrale aktørene vil raskt få betydning for andre sentrale aktører. God samhandling i håndteringen av slike situasjoner vil derfor bidra til å begrense skadevirkningene.

NBO kontinuitetsforum avholdt i 2016 to møter og en øvelse i avvikshåndtering mellom deltakerne.

5 Risikobildet

Norges Banks oppgjørssystem er som samfunnskritisk infrastruktur klassifisert som et skjermingsverdig objekt i henhold til sikkerhetsloven. Trusselbildet for digital infrastruktur har blitt gradvis mer alvorlig de siste årene, og norske sikkerhetsmyndigheter advarer mot trusler fra både fremmede stater og internasjonal organisert kriminalitet. I sin trusselvurdering for 2017 uttaler Politiets sikkerhetstjeneste blant annet at *det vil bli gjennomført avanserte data-nettverks-operasjoner mot norske myndigheter, IKT-tjenestetilbydere, teknologimiljøer og mot aktører med ansvar for kritisk infrastruktur også i 2017.*

Norges Bank overvåker utviklingen i trusselbildet og iverksetter tiltak for å redusere risikoen for feil og avvik i oppgjørssystemet og dempe konsekvensene dersom slike hendelser inntreffer. Deltakelse i samarbeid mellom sentrale aktører i finansiell infrastruktur i Norge og internasjonalt bidrar til bedre informasjonsgrunnlag for å styrke robusthet og sikkerhet i betalingssystemet.

6 Internasjonale anbefalinger

NBO skal følge relevante internasjonale anbefalinger og krav til samfunnskritisk infrastruktur. «Principles for Financial Market Infrastructures» utvikles i et samarbeid mellom sentralbanker og tilsynsmyndigheter for verdipapirsektoren (CPMI og IOSCO). Anbefalingene utgjør en standard for viktig finansiell infrastruktur internasjonalt, og benyttes blant annet av sentralbankene til å vurdere systemene for betalingsoppgjør mellom banker. Norges Bank som operatør av NBO gjennomførte i 2016 en fornyet egenvurdering av NBO etter disse prinsippene. Egenvurderingen er tilgjengelig fra Norges Banks internettside for NBO.

På grunnlag av egenvurderingen anses prinsippene i all hovedsak som oppfylt slik oppgjørssystemet nå er organisert og med de drifts- og systemløsningene som benyttes. Det er samtidig identifisert flere tiltak som vil bidra til ytterligere å styrke etterlevelsen av de internasjonale anbefalingene. Dette gjelder blant annet å innarbeide forskrift om verdipapiroppgjør i en insolvenssituasjon i vilkårene for kontohold, oppdatere rundskriv om håndtering i NBO av deltaker som er satt under offentlig administrasjon eller konkursbehandling samt utarbeide en samlet oversikt over kriterier for kontohold i Norges Bank og krav som må oppfylles for å få opprettet konto. I tillegg legger Norges Bank opp til å skjerpe kravene til brukeradministrasjon for bankenes tilgang til NBO gjennom endring i vilkårene.

7 Nøkkeltall og endringer i 2016

7.1 Utvikling i deltakelse, omsetning mv.

Tabell 1 viser nøkkeltall for driften av NBO i 2016 og 2015. Sammenlignet med 2015 har antallet oppgjørstransaksjoner gått noe opp. Årsaken til endringer i deltakelsen er fusjoner mellom banker og enkelte nye deltakere.

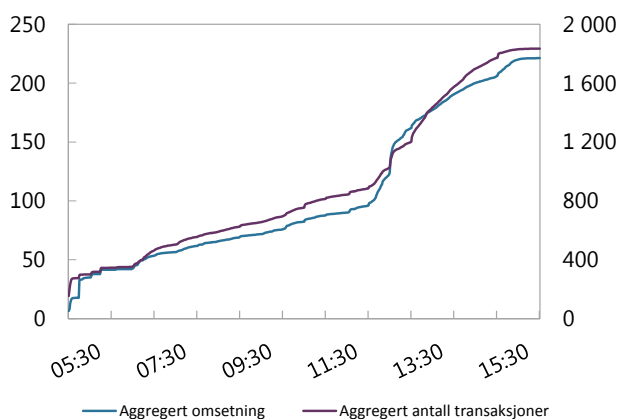
TABELL 1 Nøkkeltall for NBO i 2016 og 2015

	2016	2015
Omsetning (daglig gjennomsnitt)	221 mrd.	219 mrd.
Innskudd (daglig gjennomsnitt)	34 mrd.	34 mrd.
Låneadgang (daglig gjennomsnitt)	271 mrd.	260 mrd.
Antall transaksjoner (daglig gjennomsnitt)	1 835	1 565
Antall deltakere i NBO pr. 31.12	137	136
Antall aktive brukere av NBO Online pr. 31.12	504	675
Antall brukere deaktivert pga. inaktivitet ¹⁾	147	0

1) Deaktivering av brukere pga. inaktivitet ble innført i 2015 og første gang gjennomført i 2016.

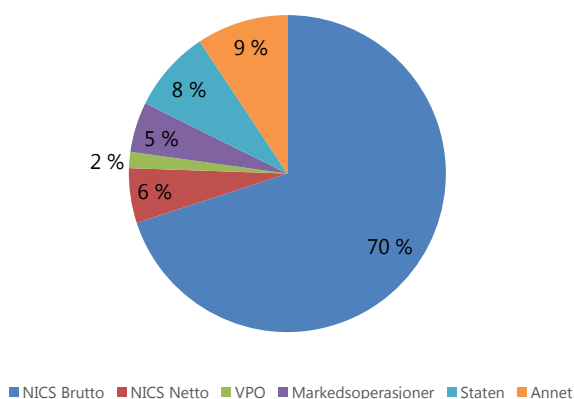
Figur 1 viser aggregert omsetning og gjennomsnittlig antall transaksjoner pr dag i 2016, og gir et bilde av fordelingen av transaksjoner gjennom dagen. Ved åpning av NBO kl. 05.30 gjennomføres først pengepolitiske transaksjoner og betalinger til CLS. Bankene har avtalt å utveksle hoveddelen av enkeltbetalinger seg i mellom ca. kl. 13.00.

FIGUR 1 Aggregert omsetning og transaksjonsvolum Per minutt gjennom dagen. Milliarder kroner (v. akse) og antall transaksjoner (h. akse). Daglig gjennomsnitt. 2016

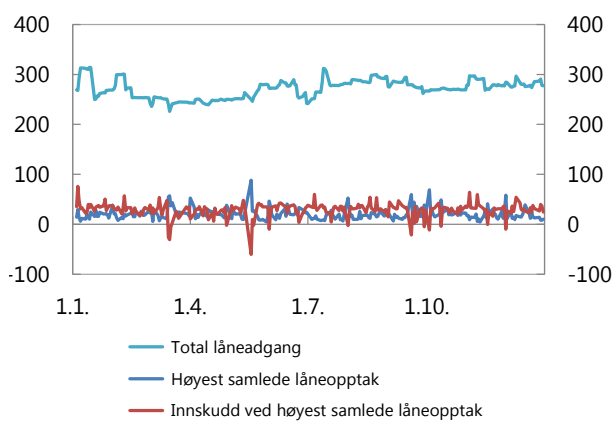
Figur 2 viser at størstedelen av den daglige omsetningen i NBO består av oppgjør av enkeltbetalinger via NICS, som er bankenes felles avregningssystem. Dette er i hovedsak betalinger mellom bankene over 25 millioner kroner som blir sendt enkeltvis til Norges Bank for oppgjør. Kategorien «Annet» består stort sett av betalinger mellom bankene eller betalinger til eller fra Norges Bank som blir sendt direkte til oppgjør i NBO, utenom NICS.

FIGUR 2 Omsetning i NBO fordelt på kilde Gjennomsnitt per dag. Prosent. 2016

Bankene kan låne av Norges Bank mot å stille sikkerhet i hovedsak i form av verdipapirer som er godkjent etter Norges Banks regelverk for sikkerhetsstillelse. Samlet sett har bankene lav utnyttelse av låneadgangen gjennom dagen, se figur 3. Figuren viser daglige data for bankenes høyest samlede låneopptak, innskudd ved høyest samlede låneopptak og låneadgang ved dagens start. Norges Bank styrer bankenes reserver gjennom markedsoperasjoner, noe som påvirker størrelsen «innskudd ved høyest samlede låneopptak».

FIGUR 3 Benyttet låneadgang per dag Milliarder kroner. 2016

7.2 Endringer i 2016

Endret driftsmønster

Den 13. oktober innførte NICS en ny femte daglig avregning kl. 09.30. Driftsmønsteret i NBO ble endret tilsvarende. Formålet med innføring av en femte avregning er i følge Finans Norge å øke hurtigheten i betalingsformidlingen og å oppnå en jevnere tidsmessig fordeling av oppgjør gjennom dagen.

Sentrale motparter

EuroCCP med hovedsete i Nederland er sentral motpart i handel med finansielle instrumenter og deltar i verdipapiroppgjøret fra november 2016. EuroCCP har konto i Norges Bank fra samme tidspunkt. LCH Clearnet er også sentral motpart med hovedsete i Storbritannia og inngikk i 2016 avtale med Norges Bank om konto i NBO. Kontoen ventes å bli tatt i bruk i første halvår 2017.

Endret prisstruktur

Bankene betaler for oppgjørstjenestene i Norges Bank. Prisene settes for hvert år slik at inntektene fra bankene skal dekke to tredeler av de relevante kostnadene for utvikling og drift av oppgjørssystemet. For 2016 ble prisstrukturen lagt noe om ved at tidligere variable priser ble innarbeidet i de faste prisene. Prisene i 2016 ga en inntekt på om lag 56 millioner kroner, mot 54 millioner kroner i 2015.

Justerte retningslinjer for sikkerhetsstillelse for lån

Norges Banks retningslinjer for sikkerhetsstillelse for lån ble endret fra 1. mars 2016. En viktig endring var at banker ikke kan pantsette mer enn 20 prosent av et verdipapirs utestående volum, med unntak for norske statspapirer. Videre ble kravet til kredittvurdering av verdipapirer og utstedere skjerpet, og avkortingene i låneverdien for verdipapirer i utenlandsk valuta ble økt til 6 prosent.

Samtidig ble praktisk informasjon og rutiner ved pantsettelse tatt ut av retningslinjene og gjort tilgjengelig separat på Norges Banks internettside for sikkerhetsstillelse. Regelendringene medførte ved innføringen en total reduksjon i låneadgangen på omlag 16 milliarder kroner. Dette skyldtes i hovedsak verdipapirbeholdninger som overskred grensen for 20 prosent av utestående volum. Fire verdipapirer som var i bruk som pant, ble avvist ved overgangen til nytt regelverk.

Avtalene mellom de skandinaviske sentralbankene om å være kontofører for hverandre for pant i de respektive lands verdipapirregister ble avvirket fra samme tidspunkt. Bankenes pantsettelse i andre land skjer gjennom Euroclear Bank i Belgia og Clearstream Banking i Luxembourg. Forenklingen ga mulighet for å redusere antall grensesnitt mot nytt system for sikkerhet for lån og omfanget av manuelle rutiner i behandling av oppdrag.